

Van grottekening tot modern art

Zolang de mens leeft, eet hij vis. Dat hebben we kunnen afleiden uit opgravingen en vondsten over de hele wereld heen. En hij heeft ze getekend, geschilderd en geboetseerd. De vis is een dankbaar onderwerp voor de creatieve geest van de mens.

Tekst Frans Collignon
Illustraties Pieter de Putter en Wikipedia

Een Vissersinterieur (ca 1650) door Pieter de Putter.

De prehistorische rotstekeningen tonen ons naast de grote, harige dieren ook vissen. Soms is het niet meer dan een vlugge haal met graten links en rechts, maar er zijn ook gedetailleerde tekeningen. De algemene veronderstelling is dat deze tekeningen niet alleen ter decoratie van die ongezellige grotten werden gemaakt. Maar wat de werkelijke reden betreft, blijft het gissen. Was het uit angst voor de dieren of juist om macht over ze te kunnen uitoefenen? Voor elk voorbeeld van het een is weer een tegenvoorbeeld van het ander te vinden. Misschien zijn de theorieën allemaal wel waar en was men in de ene grot bang en in de ander juist weer dapper.

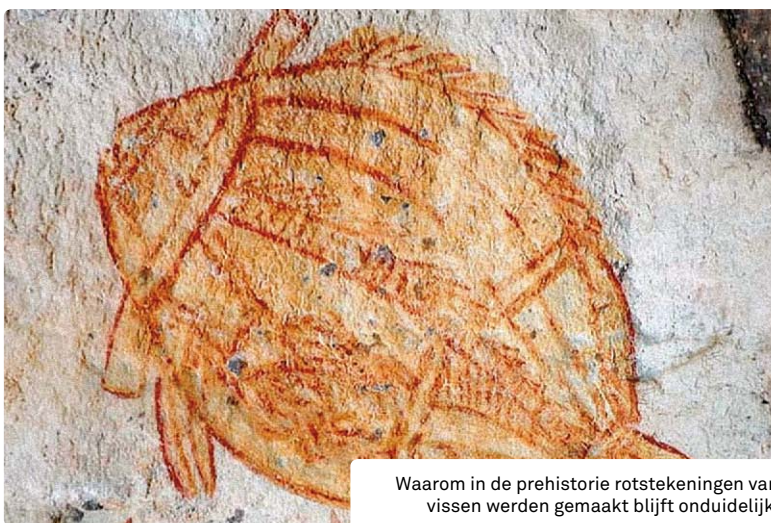
Kwalijke vochten

In ieder geval heeft de vis altijd de kunstenaar geïnspireerd. Een van de meest omstreden artiesten van dit moment, de Brit Damien Hirst, die een platina afgietsel van een mensenschedel beplakte met meer dan 8.000 diamanten, kreeg zijn doorbraak door een grote haai op sterk water tentoon te stellen. Tussen Hirst en de prehistorische mens hebben nog vele andere kunstenaars de vis gebruikt. Zo waren in de zeventiende eeuw stillevens met vissen in ons land populair. De beesten spartelden soms van het doek. Overdadig vulden zij het zogeheten banket. De vissen zijn minutieus geschilderd en daar zijn veel ichtyologen vandaag de dag nog dankbaar voor. Het zijn prachtige studieobjecten. Soms waren deze weelderige doeken pronkstukken -in olieverf gevatte opschepperij- en soms waren ze vooral bedoeld en opgehangen vanwege de fleurige decoratie. Een aantal schilders had zich zelfs gespecialiseerd in het vangen van vis op het linnen doek. Alexander Adriaenssen is er een van. Hij leefde van 1587 tot 1661 in de zuidelijke Nederlanden. Zijn tafel met moten verse vis doet de liefhebber waterstanden. Het maakt je ook nieuwsgierig naar de geur in zijn atelier als hij aan het schilderen werkte. Zo'n schilderij is toch niet een, twee, drie klaar. Langzaam moet zijn tafel vol modelvissen en visdelen zijn gaan geuren en rotten. Hij heeft het doek

overigens aan het eind van zijn leven geschilderd. De inkervingen bij de vis die op de achtergrond van het schilderij hangt, zijn een beproefde methode uit die tijd om de vis langer houdbaar te maken. De kwalijke vochten konden zo wegllopen.

Pieter de Putter

Een andere 17de- eeuwse met vis in de schilderkunst is Pieter de Putter uit Den Haag. Hij heeft vele doeken geschilderd met vaak min of meer dezelfde compositie: gewoon een stapeltje verschillende vissen op elkaar. Aan het eind van de 17de eeuw was de grote populariteit van schilderijen van vissen echter wel over zijn hoogtepunt heen, maar helemaal verdween de vis nooit uit het schildersatelier. Zo is Gerrit Willem Dijsselhof (1866 - 1924) beroemd om zijn vissenschilderijen. Anders dan zijn voorgangers in de 17de eeuw die veelal met dode waar (soms op sterk water, soms opgezet, soms langzaam verrotterend) moesten werken, tekende Dijsselhof de vissen naar het leven. Hij bezocht daarvoor het aquarium van de Amsterdamse dierentuin Artis. Ook latere kunstenaars gebruikten de vis in hun werk. Ze deden dat kleurig, zoals Karel Appel en Corneille of heel mathematisch en zwart-wit als Escher. Maar vrijwel nooit zo levens-echt als de zeventiende-eeuwse schilders en die ultramoderne Damian Hirts. **V**

Waarom in de prehistorie rotstekeningen van vissen werden gemaakt blijft onduidelijk.